

Werkgroepen

Weekdieren (Mollusca: 0002 en 1100)

Het molluskenonderzoek in Nederland is voor een belangrijk deel geconcentreerd binnen de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV). Vooral vanuit deze vereniging is ooit het 'Molluskencomité' (MC) ontstaan, tegenwoordig een belangrijke werkgroep van het EIS. Vanaf het moment dat het beheer en de verwerking van molluskengegevens werd ondergebracht bij het EIS, worden de contacten tussen NMV en EIS onderhouden door de EIS-coördinator. Door verslagen in het 'Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging' (Cb) worden de leden van de NMV jaarlijks geïnformeerd over de voortgang op het gebied van gegevensverwerving en -verwerking en andere belangrijke onderdelen van het Nederlandse molluskenonderzoek (zie ook Van Peursen (1992 t/m 1996) en Van Peursen & Vermeulen (1997)). In 1997 is, eveneens deels geïnitieerd door leden van de NMV, het 'Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM)' ontstaan. De hieronder weergegeven tekst is een ingekorte en aangepaste versie van een stuk dat ter informatie van de leden van de NMV zowel verscheen in het Cb, als in 'Het Zeepaard' van de Strandwerkgemeenschap (De Bruyne et al., 1997a).

Het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM)

De belangstelling voor de Nederlandse molluskenfauna neemt de laatste tijd toe. Alle soorten kregen officiële Nederlandse namen en binnenkort verschijnt in de 'Nederlandse Fauna' een nieuw determinatiewerk over zoetwatermollusken. Meer en meer groeit het besef dat er ook beleid moet komen voor dergelijke kleine, meer verborgen levende groepen (zogenaamde 'cryptobiota'). Mollusken vervullen belangrijke functies, onder meer als voedselbron, waterzuiveraars, kalkleveranciers en bij het composteren van de strooisellaag. Het zijn tevens goede bio-indicatoren bij diverse vormen van oecologisch onderzoek en bij het waarnemen van veranderingen in de tijd (monitoring). Toch ontbraken tot op heden voor mollusken belangrijke beleidsinstrumenten als een verspreidingsatlas en een Rode Lijst. Daarom, maar ook omdat er aanwijzingen zijn dat het 'slecht' gaat met de Nederlandse soorten, is in 1996 het ANM-project (Atlasproject Nederlandse Mollusken) in het leven geroepen. Het ANM is een samenwerkingsverband tussen Nederlandse malacologen, Stichting ANEMOON, EIS-Nederland en het Zoölogisch Museum in Amsterdam. Aan het project wordt tevens meegewerkt door de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV), de Strandwerkgemeenschap (SWG), de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) en andere instellingen en particulieren.

Doelen

De belangrijkste doelstelling van het ANM is het in beeld brengen van de 'toestand' van de Nederlandse mollusken.

Belangrijke instrumenten daarbij zijn een verspreidingsatlas en een Rode Lijst. Voor de totstandkoming van genoemde producten is het noodzakelijk zo veel mogelijk verspreidingsgegevens uit de diverse in Nederland aanwezige 'bronnen' in een computerbestand bijeen te brengen. De benodigde gegevens moeten worden verkregen langs twee aparte kanalen: via een landelijke, gebiedsdekkende inventarisatie en via de ontsluiting van belangrijke historische en faunistische gegevens uit diverse bronnen: literatuur, bestanden van het Molluskencomité, EIS-Nederland, stichting ANEMOON, het Centraal Systeem van de Strandwerkgemeenschap en registratiegegevens van diverse collecties van grote en kleine musea en particulieren.

Gefaseerde uitvoering

Met subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, is in 1996 de eerste fase van ANM-project gestart. In deze fase is onder meer getracht een overzicht te krijgen van belangrijke gegevensbronnen en is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid een landelijk inventarisatieproject op te zetten. Gelijktijdig is getracht zo veel mogelijk verspreidingsgegevens bijeen te krijgen van een beperkt aantal (100) 'aandachtsoorten' (De Bruyne et al, 1997b & c). De nadruk lag daarbij op gegevens uit de periode 1900-1985. Echter ook uit de periode ná 1985 zijn gegevens verwerkt, evenals van de meer 'gewone' soorten. De uitvoering is in handen van de ANM-coördinator en een projectgroep van experts. Het project wordt begeleid door adviseurs en een begeleidingscommissie. Ter informatie van medewerkers en derden is er een speciale homepage op het internet:

URL: http://www.worldaccess.nl/~gmemej/an_atlas.htm.

De definitieve atlas (gepland binnen 4 jaar) is een weergave van het voorkomen van de in Nederland levende soorten in drie tijdsperiodes (<1960, 1960-1985 en 1985-heden). Vanwege de hoeveelheid te verwerken gegevens, is prioriteit gelegd bij de totstandkoming van een apart deel handelend over 'bijzondere soorten' (De Bruyne et al, 1997c). De achterliggende gedachte daarbij is dat van deze soorten de verspreiding het beste bekend is en het feit dat voor een deel van deze soorten al op korte termijn beheers- en beschermingsmaatregelen nodig zijn.

Het ANM zal zich waar nodig ook trachten in te zetten voor het behoud van bijzondere molluskenbiotopen. Als voorbeeld kan worden verwezen naar onder meer de recente, op biotoopbescherming gerichte acties in Zuid-Limburg rondom de Zegge-korfslak (*Vertigo moulinsiana*) (Keulen & De Bruyne, 1998).

Inventarisatie

Het doel van de geplande landelijke inventarisatie is alle in Nederland aanwezige gebieden (biotopen) waar mollusken voor (kunnen) komen te onderzoeken. Het gaat daarbij zowel om de kust (het mariene milieu), het land (terrestrisch milieu) als om brak en zoet water (diverse aquatische milieus). Met

hulp van vrijwilligers zal worden gekeken welke soorten er binnen één bepaald 'hok' (vaak een vierkante kilometer of een 'uurhok' = 5x5 km) voorkomen. Het is de bedoeling in de zeer nabije toekomst (halverwege 1998) van start te gaan met de landelijke inventarisatie. De verwachting is dat zo in enkele jaren tijd een duidelijk beeld ontstaat van het huidige voorkomen van mollusken in Nederland. Het streven is zo veel mogelijk waarnemers, medewerkers, gegevensleveranciers en instanties bij het project te betrekken. Dit gebeurt via oproepen in een aantal tijdschriften, maar ook via het persoonlijk aanschrijven van potentiële waarnemers en gegevensbezitters.

Ten behoeve van het ANM wordt binnen de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV) geprobeerd om de leden enthousiast te maken om aan de excursies deel te nemen. Uit de excursieresultaten kunnen immers belangrijke verspreidingsgegevens naar voren komen. Veel toekomstige excursies zullen dan ook voortaan in meer of mindere mate binnen het kader van het ANM worden geplaatst. Behalve voor de Nederlandse Malacologische Vereniging, is ook een belangrijke taak weggelegd voor leden van de Strandwerkgemeenschap en de ANEMOON-projecten LINK (Litoraal Inventarisatieproject Nederlandse Kust), MOO (Monitoring Onderwater Oever, met sportduikers) en de monitoringonderzoeken van de Strandwacht (systematisch aanspoelselonderzoek) (Gmelig Meyling & De Bruyne, 1998).

Zoals altijd hangt het welslagen van het project in hoge mate af van de medewerking van waarnemers en gegevensleveranciers. Bij deze willen we dan ook iedereen oproepen een bijdrage te leveren aan het welslagen van het ANM.

Hoe kunt u uw steentje bijdragen?

Deelnemers aan het ANM, de 'waarnemers', zetten zich in door het verzamelen van gegevens over autochtoon in Nederland waargenomen mollusken. Met autochtoon wordt hier bedoeld: levend of in de vorm van zeer verse schelpen waargenomen op de plaats waar het dier leeft. U kunt meedoen door uw reeds verzamelde 'oude' waarnemingen ter beschikking te stellen, of u kunt inventariserend veldwerk doen en zo 'nieuwe' gegevens verzamelen. Daarnaast zijn er nog diverse andere manieren waarop u bij het project kunt helpen (bijvoorbeeld door assistentie te verlenen bij de gegevensinvoer).

Een belangrijk uitgangspunt van het ANM is, dat wat betreft tijd en moeite geen hoge eisen aan de vrijwillige medewerkers worden gesteld. U kunt waarnemingen doorgeven met behulp van ANM-formulieren, in de vorm van computerbestanden, of op elke andere door u gewenste manier. Houdt u een aantekenboek of kaartstelsel bij, dan kunt u dit (of kopieën ervan) insturen naar de coördinator, die dan zorgt voor de verdere verwerking. U kunt ook een afspraak maken met de coördinator of een van de andere projectmedewerkers, om gezamenlijk uw collectie door te nemen. ANM-formulieren (streeplijsten) zijn vrij opvraagbaar bij de ANM-coördinator, en binnenkort ook bij de MC-coördinator, de NMV en op nog enkele andere plaatsen. Vanzelfsprekend kunt u ook gebruik (blijven) maken van EIS-, CS- of LINK-formulieren. Ter ondersteuning van de beginnende waarnemers zijn een-

voudige determineertabellen (zoekkaarten) in ontwikkeling, evenals een waarnemershandleiding.

Met dit alles hopen we u reden genoeg te hebben gegeven om uw medewerking aan te bieden, enthousiast het veld in te trekken en/of uw reeds gedane waarnemingen ter beschikking te stellen. Reacties graag naar één van de onderstaande adressen.

R.H. de Bruyne (Landelijk coördinator ANM)
p/a Zoologisch Museum Amsterdam, afd. malacologie
Postbus 94766, 1090 GT Amsterdam; Tel: 020 525 6902;
Fax: 020 525 5402; e-mail: Bruyne@bio.uva.nl

A.D.P. van Peursen (EIS-molluskencoördinator)
Tarweakker 65, 2723 TB Zoetermeer; tel. werk 070-3394785;
privé 079-3426140 (na 20.30 uur);
e-mail: peursenv@worldonline.nl

Literatuur

- Bruyne, R.H. de, A.D.P. van Peursen & J.J. Vermeulen, 1997a. Het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM): een nieuwe impuls voor het verspreidingsonderzoek. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 296: 50-55 (eveneens verschenen in 'Het Zeepaard' 57 (5): 114-118).
- Bruyne, R.H. de, H. Wallbrink, A.W. Gmelig Meyling, R. Dekker, R.A. Bank & A.J. de Winter, 1997b. Verspreidingsatlas van de Nederlandse Mollusken (week- of schelpdieren, zoals slakken en mossels). Deel 1: bijzondere soorten < 1985. 130 pp. (Stichting ANEMOON, Heemstede).
- Bruyne, R.H. de, A.W. Gmelig Meyling & T.C.M. Kemperman, 1997c. Evaluatie-rapport Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM) fase 1. Verslag van de opstartfase van een atlasproject voor Nederlandse weekdieren. 15 pp., 7 bijlagen. (Stichting ANEMOON, Heemstede).
- Gmelig Meyling, A.W. & R.H. de Bruyne, 1998. Eerste resultaten van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM), 1e fase. Zeedahlia (Nieuwsbrief Stichting ANEMOON) 4 (2): 11-14.
- Keulen, S.M.A. & R.H. de Bruyne, 1998. Het huidige voorkomen en de biotoop-bescherming van de Zegge-korfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849) in Nederland. [Verslagen van onderzoek en excursies in het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (3)]. Corresp.-blad Ned. Malac. ver., 300: 19 - 24.
- Peursen, A.D.P., 1992. 0002 Mollusca (Weekdieren). Nieuwsbrief EIS-Nederland 21: 17-22.
- Peursen, A.D.P., 1993. Verslag molluskencomité 1992. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 271: 53-54.
- Peursen, A.D.P., 1994. Verslag molluskencomité 1993. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 277: 42.
- Peursen, A.D.P., 1995. Verslag molluskencomité 1994. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 283: 47-48.
- Peursen, A.D.P., 1996. Verslag molluskencomité 1995. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 289: 38-39.
- Peursen, A.D.P. & J.J. Vermeulen, 1997. Verslag molluskencomité 1997. Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 295: 28.

Bijen, wespen en mieren (Hymenoptera aculeata) (groepnr 0014 e.a.)

Oproep: Laatste gegevens voor de Aculeatenatlas

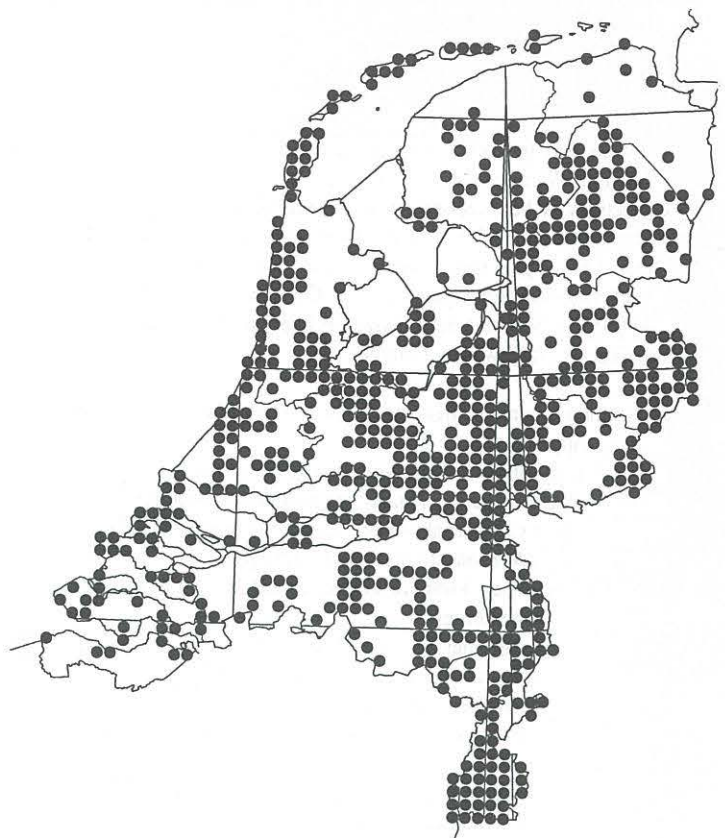
Samen met Roy Kleukers, bureaucoördinator EIS-Nederland, hebben André van Loon en ikzelf onlangs een nieuw draaiboek gemaakt voor het afronden van de lang geplande atlas over bijen, wespen en mieren in Nederland. Eén van de knopen die we hebben doorgehakt is wanneer we definitief stoppen met het opnemen van data voor de verspreidingskaartjes. We hadden oorspronkelijk 1 maart 1998 als einddatum gekozen, maar hebben besloten hier nog een maand aan vast te plakken. Dat wil zeggen dat alle gegevens die na 1 april 1998 aan EIS worden opgestuurd uiteraard wel opgenomen worden in het EIS-bestand, maar niet meer verwerkt worden in deze atlas. Graag willen we echter nog zoveel mogelijk recente en oude gegevens opnemen. Stuur u ons dus zo snel mogelijk uw (collectie-)gegevens over bijen, wesp en mieren toe. U kunt daarvoor gebruik maken van het gratis antwoordnummer: Centraal Bureau EIS-Nederland, Nationaal Natuurhistorisch Museum, Antwoordnummer 10430, 2300 WB Leiden.

We zouden uw gegevens graag ontvangen op flop, maar op papier, kaartstelsysteem, etc. mag natuurlijk ook. Als u uw gegevens nog moet invoeren in de computer dan het databestand graag laten aansluiten bij de velden en coderingen van het EIS-bestand (zie tabel 1). Een voorbeeldbestand is bij het Centraal Bureau te Leiden op te vragen.

Gebruik maken van het programma ORDE of de EIS-formulieren kan ook. Voor inlichtingen kunt u terecht bij Theo Peeters (013-4560116) of Roy Kleukers (071-5687670).

Tabel 1. Weergave van de belangrijkste velden en coderingen van het EIS-aculeatenbestand

veldnaam	omschrijving en coderingen
soort	volledige soortnaam
plnaam	vindplaats
aantal	absoluut aantal exemplaren
s_g	stadium-geslacht bijv. 4 = man, 5 = vrouw, 6 = werkster, 8 = imago onbepaald
datum	EIS-weergave jaar-maand-dag: 9970601 = 1 juni 1997
leg	verzamelaar (hier worden driecijferige EIS-nummers gebruikt)
det	gedetermineerd door (hier worden driecijferige EIS-nummers gebruikt)
col	in collectie van (hier worden driecijferige EIS-nummers gebruikt)
bron	herkomst gegevens bijv. 2 = collectie-exemplaar, 3 = waarneming
amersx	verticaal (= kleinste) getal amersfoort- of RD-coördinaat
amersy	horizontaal (= grootste) getal amersfoort- of RD-coördinaat
UTM	UTM-coördinaat
plant	volledige genus en/of soortnaam

Uurhokken met waarnemingen van aculeaten (zonder mieren) vanaf 1980.

Grijp deze laatste kans en bezorg ons een warme winter, zodat we met z'n allen een degelijke atlas kunnen maken!

Theo Peeters

Zweefvliegen (Syrphidae: 0025)

Het laatste nieuws van de werkgroep Syrphidae stamt uit 1992. Sindsdien is de het werk aan de Nederlandse zweefvliegen langzaam voortgezet. Nu is dit jaar door de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie een begin gemaakt met een zweefvliegenproject. Hierin wordt samengewerkt met de EIS-werkgroep. Een goede reden om weer eens op een rijtje te zetten wat er is gebeurd en wat er te gebeuren staat.

De afgelopen 5 jaar is een aantal activiteiten op een laag pitje voortgezet. Van de *Xylota*'s en de *Pipizella*'s is het verzamelen van waarnemingen voortgezet. De *Pipizella*'s (Jeroen en Wouter van Steenis) zijn nu merendeels ingevoerd. Aan een overzicht wordt gewerkt. De *Xylota*'s (Jaap van der Linden) zijn voor ongeveer de helft opgenomen. Aan het invoeren wordt momenteel gewerkt. Ondertussen zijn ook de *Epistrophe*'s opgenomen door Menno Reemer. Een overzicht, met melding van twee nieuwe soorten voor de fauna, zal verschijnen in de Nederlandse Faunistische Mededelingen. Menno is ook een heel eind met het genus *Melangyna*. Aat Barendregt heeft de status van de Nederlandse *Spilomyia*'s op een rijtje gezet. Volgend jaar zal hierover een publicatie verschijnen. Ook deze bewerking heeft een nieuwe soort voor de fauna opgeleverd.

Naast dit groepsgerichte werk is er ook door velen een begin

gemaakt met het invoeren van de eigen waarnemingen in de computer. Menno van Zijen heeft alle zweefvliegen in de collectie van het Laboratorium Entomologie in Wageningen opgenomen. En onlangs is door het centraal bureau van EIS-Nederland gezorgd voor het invoeren van de zweefvliegwaarnemingen van het Gooi waar de NJN in de jaren 1988-1991 een inventarisatie heeft uitgevoerd. Dit zijn ongeveer 12.000 waarnemingen.

De komende jaren zullen we de zweefvliegen op de volgende manier aanpakken:

1. We gaan op de oude voet verder om groepsgewijs de collecties af te gaan. Naast bovenstaande groepen wordt *Ischyrosyrphus* aangepakt door Liane Lankreijer en *Merodon*, *Eristalinus* en *Mallota* door Aat Barendregt.

2. We proberen de kleinere collecties het komende jaar in 1 keer geheel op te nemen.

In samenwerking met het zweefvliegenproject van de NJN gaan we het volgende doen:

3. Iedereen wordt gestimuleerd om de eigen gegevens zelf in de computer in te voeren en door te geven aan de werkgroep of de NJN.

4. Het zweefvliegenproject van de NJN richt zich op het doen van nieuwe waarnemingen en het stimuleren van nieuwe waarnemers. In eerste instantie binnen de jeugdbonden, maar ook anderen zijn welkom.

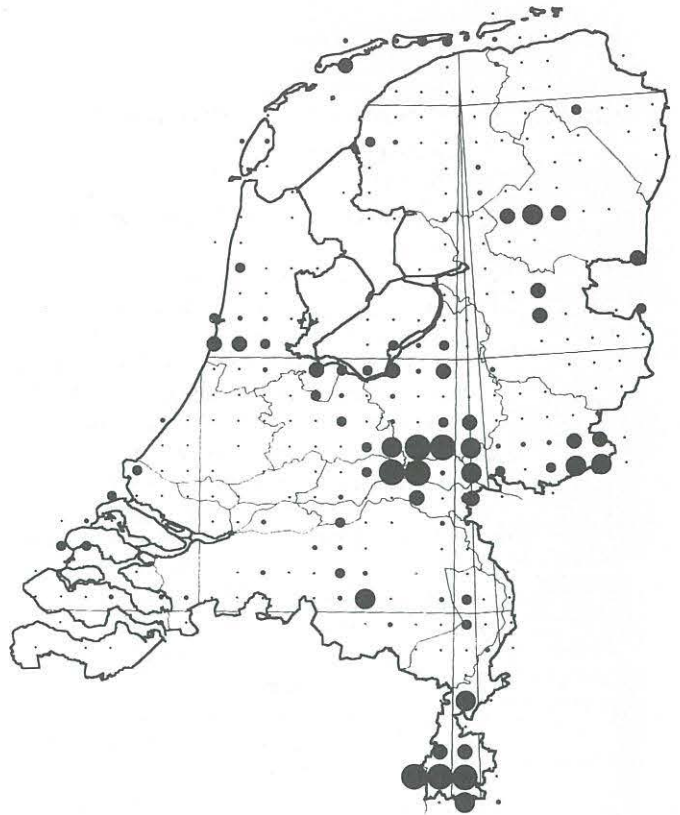
5. De eerste resultaten van bovenstaande acties willen we in het voorjaar van 1998 publiceren. We willen van alle nu verzamelde en gedigitaliseerde gegevens een voorlopige atlas maken. Dit geeft een eerste indruk van de verspreiding van de soorten. Belangrijker is dat aan de hand van de atlas voor iedereen duidelijk is waar nog hiaten zijn. Deze kunnen dan de komende jaren gericht worden opgevuld.

Het is duidelijk: er staat veel te gebeuren. We willen iedereen de kans geven om mee te werken. Hoe meer mensen helpen, hoe eerder het werk gedaan is. Concreet vragen we iedereen:

- door te geven aan Wouter van Steenis of en hoeveel waarnemingen men heeft, zowel digitaal als op papier als op speld.
- zich aan te melden bij Wouter van Steenis of Aat Barendregt om op een van de bovenstaande manieren mee te werken aan het maken van een atlas van de Nederlandse zweefvliegen.

Mededelingen van de werkgroep zullen via de EIS-Nieuwsbrief worden verspreid. Publicaties zullen verschijnen in Vliegenmepper, Entomologische Berichten en Nederlandse Faunistische Mededelingen. Het Zweefvliegenproject geeft een eigen Nieuwsbrief uit. Aanmelding voor deelname aan het NJN-project kan bij Liane Lankreijer (030-2615147).

Mede namens Aat Barendregt (coördinator),
Wouter van Steenis
Androsdreef 52
3562 XB Utrecht
030-2615147

Overzicht van aantallen records van snuitkevers per 10 x 10 km hok.
Voor verklaring zie tekst.

Snuitkevers (Curculionidae: 0042)

Nieuws van de snuitkeverwerkgroep

Sedert de instelling van de werkgroep is vooral aandacht besteed aan het verzamelen en invoeren van gegevens. Voorlopig zullen dit ook de belangrijkste activiteiten blijven omdat nog maar enkele collecties geheel of gedeeltelijk zijn opgenomen en omdat Nederland voor het overgrote deel nog sterk onderbemonsterd is.

Op dit moment zijn ruim 20.000 records ingevoerd, voornamelijk afkomstig van eigen collecties en inventarisaties (K. Alders, Th. Heijerman). Aan de collecties van de vakgroep Entomologie, Landbouwniversiteit Wageningen en het Zoölogisch Museum, Amsterdam, wordt hard gewerkt. Het kaartje geeft een overzicht van de aantallen records per 10 x 10 km hok (UTM). De grootte van de stip is proportioneel met het aantal records: kleinste stip: 1-50 records; 50-100 records; 100-400 records; 400-800 records; grootste stip: > 800 records. Er zijn twee hokken die met kop en schouders boven alle andere uitsteken: uit hok GS03 (omgeving Wijlre) zijn 2.111 records bekend en van hok FT75 (bij Wageningen) zijn 2.629 records bekend. Uit de figuur wordt vooral duidelijk dat de vanginspanningen zeer ongelijk over Nederland verdeeld zijn. Van enkele hokken lijken gegevens niet meer zo hard nodig te zijn, hoewel ook in de hokken met meer dan 800 records zeker nog wel nieuwe soorten voor die hokken gevonden kunnen worden.

Voor het komende seizoen hebben we (K. Alders & Th. Heijerman) het plan opgevat om het eiland Vlieland te gaan bemonsteren. Van de Waddeneilanden zijn van Vlieland

namelijk de minste gegevens bekend. De bemonstering zal plaatsvinden door handvangsten (slepen, kloppen, zeven), maar tevens zullen we bodemvallen gebruiken voor de grond-bewonende soorten. Een aantal groepen uit de bijvangsten zullen aan diverse specialisten worden doorgegeven.

Theodoor Heijerman

Sprinkhanen en krekels (Orthoptera: 0046)

In mei 1997 werd het langverwachte sprinkhanenboek gepresenteerd. Eenieder is het over eens dat het er aantrekkelijk uitziet en de vormgevers van het Nationaal Natuurhistorisch Museum verdienen dan ook zeker een compliment.

Ik wil bij deze nogmaals alle mensen bedanken die hebben meegewerkt aan de inventarisaties. Zonder de inspanningen van velen is het samenstellen van een dergelijk boek onmogelijk.

Drongelens Kanaal

Het sprinkhanenboek heeft al zijn eerste concrete resultaat opgeleverd. De wrattenbijter is de meest bedreigde vertegenwoordiger van de sprinkhanen en krekels. Op de dijken van het Drongelens Kanaal bevindt zich één van de laatste populaties. De nieuwe beheerder van het kanaal, waterschap De Maaskant, heeft zich het lot van de wrattenbijter aangetrokken en heeft in overleg met René Krekels en ondergetekende maaiwerkzaamheden laten uitvoeren, speciaal voor deze soort. In stroken werd een groot deel van de vegetaties laag afgemaaid, vooral rondom de eiafzetplaatsen. Daarnaast bleef hier en daar ook hogere vegetatie staan, zodat een gevarieerd vegetatiepatroon ontstaat. Hopelijk zal dit de wrattenbijter een handje helpen. We gaan in ieder geval de ontwikkelingen volgen.

Saltabel

De laatste tijd wordt de Nieuwsbrief Saltabel steeds meer een Belgische aangelegenheid. Ook wel logisch, want de Belgen zijn momenteel met hun atlas bezig. Desalniettemin zou het aardig zijn als er ook regelmatig Nederlandse bijdragen zouden blijven verschijnen. Jan Wieringa (Tussenweg 35, 6532 ZD Nijmegen, e-mail: jan.wieringa@algem.pt.wau.nl) ontvangt ze graag.

website Orthopterists Society

The Orthopterists Society is een Amerikaanse vereniging van sprinkhaanonderzoekers. Inmiddels zijn er 330 leden aangesloten uit 43 landen. Hun homepage (te vinden op <http://viceroy.eeb.ucon.edu/os.homepage>) is van bijzonder niveau. Een interessant bulletin board, een nieuwsbrief, adressenbestand, vele links naar andere interessante sites en als klap op de vuurpijl The Orthoptera Species File Online. Dit is een catalogus van alle (!) sprinkhanen en krekels ter wereld, met per soort een indrukwekkende lijst synoniemen en soms foto's en geluiden (vooral bij de sabelsprinkhanen). Zeer de moeite waard!

Roy Kleukers

Bladkevers (Chrysomelidae: 0048)

Van de onderwerpen die in Nieuwsbrief 25 zijn vermeld is het merendeel nog niet voltooid vanwege andere prioriteiten. Wel is in de reeks "Aantekeningen over Chrysomelidae in Nederland" een vierde aflevering verschenen met informatie over *Chaetocnema aerosa*, *Longitarsus plantagomaritimus* en *Phratora tibialis*. Van de laatste soort is ook een verspreidingskaartje opgenomen. Nummer vijf in de reeks is in voorbereiding. In deze vijfde aflevering zal in ieder geval aandacht geschonken worden aan *Phyllotreta astrachanica*, *Labidostomis longimana* en *Cryptocephalus decemmaculatus*. Indien u Nederlandse waarnemingen (oud of nieuw) van deze laatste soorten heeft dan graag doorgeven.

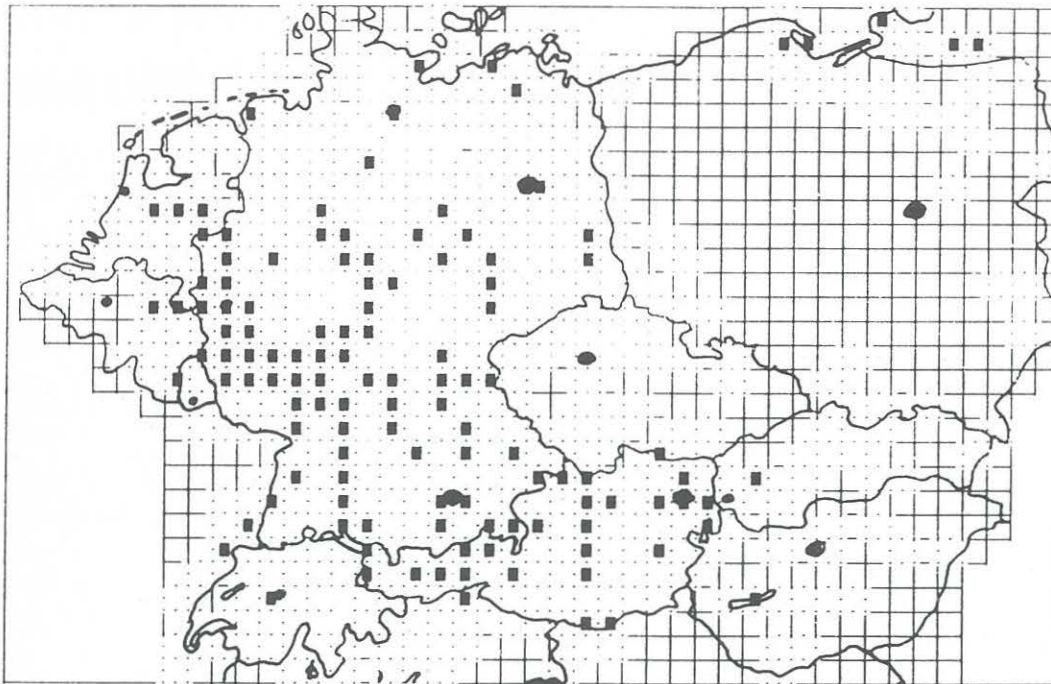
De bovenvermelde prioriteiten hadden in 1997 onder andere betrekking op het internationale project "Faunistik der Mitteleuropäischen Chrysomelidae und Bruchidae" en op de taxonomie van palaearctische Galerucinae. Over het internationale project zal ik hier onder aan de hand van een verspreidingskaartje de stand van zaken toelichten (overigens verwijs ik naar Nieuwsbrief, 24 pagina 10).

Op het zeer voorlopige kaartje (zie volgende pagina) zijn de vondsten weergegeven van *Oulema melanopus*. De vondsten zijn aangegeven met een zwart vierkantje. Verder zijn de randen van hokken waarvan nog geen waarnemingen van blad- of zaadkevers zijn ingevoerd, met doorgetrokken lijnen omgeven. Uit dit voorlopige kaartje kan geconcludeerd worden dat er nog onvoldoende gegevens van *O. melanopus* beschikbaar zijn in het systeem om goede uitspraken te doen over de verspreiding van deze soort. Een probleem bij *O. melanopus* is de recente afsplitsing van *O. duftschmidi* waardoor alle "oude" meldingen van *O. melanopus* onzeker zijn. Verder valt uit het kaartje af te lezen dat van grote delen van het betrokken gebied nog helemaal geen meldingen van blad- of zaadkevers zijn ontvangen. Dat geldt vooral voor het oostelijk deel en het zuidwestelijk deel van het studiegebied. Er is dus nog een en ander te doen. Dat betreft voor een deel het invoeren van gegevens en voor een deel het stimuleren om waarnemingen door te geven. Waarnemingen van blad- of zaadkevers van het gebied dat op het kaartje staat aangegeven kunnen rechtstreeks aan de coördinator van het project gestuurd worden of aan ondergetekende. De coördinator van het project is Dr Theo Michael Schmitt, Zoologisches Forschungsinstitut und Museum Alexander Koenig, Adenauerallee 160, D-53113 Bonn.

Ron Beenen

Duizendpoten en miljoenpoten (Myriapoda: 0054)

De groep Myriapoda omvat de volgende orden: Chilopoda (duizendpoten), Symphyla (dwergduizendpoten), Diplopoda (miljoenpoten) en de Paurapoda. Over het voorkomen en de oecologie van Symphyla in Nederland en de ons omringende landen, is nauwelijks iets bekend. Het komend jaar zal aan deze groep wat meer aandacht worden besteed. Aan de hand

Vondsten van de bladkever *Oulema melanopus* in Midden-Europa. Voor verklaring zie tekst.

van recent materiaal en gegevens uit de diverse collecties zal een voorlopige soortenlijst van Symphyla voor Nederland worden opgemaakt.

Na het uitkomen van de voorlopige verspreidingsatlas van de Diplopoda en Chilopoda, waarvan nog exemplaren voorradig zijn, hebben de leden van de werkgroep veel nieuwe gegevens bijeengebracht. Er is, via gezamenlijke excursies, vooral aandacht besteed aan de provincies Zeeland, Noord-Holland en Zuid-Limburg. Dit leverde twee nieuwe Diplopoda op voor onze fauna. Publicaties met een beschrijving van de soorten zijn in voorbereiding. *Craspedosoma rawlinsii* is een nieuwe aanwinst voor de provincies Zeeland en Flevoland. Eveneens nieuw voor Zeeland zijn *Microiulus laeticollis*, die tot nu toe alleen bekend was uit de veengebieden van Holland en de Wieden / Weerribben, en *Chromatoiulus projectus* die tot nu toe alleen in het oosten van het land was waargenomen. We hebben *Cylindroiulus nitidus* en *Brachyiulus pusillus* kunnen toevoegen aan de naamlijst van de Diplopoda voor de provincie Groningen. In Flevoland is *Polydesmus angustus* gevonden, 40 km ten noorden van de tot nu toe meest noordelijke vindplaats. De collectie van de Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen leverde veel aanvullende waarnemingen op van *Polyxenus lagurus*; het aantal vindplaatsen is verdubbeld. Opvallend is het hoge aantal inzendingen van exemplaren afkomstig uit het rietdak van oude boerderijen. Voor de miljoenpoten zijn 477 nieuwe waarnemingen ingezonden wat het totaal aantal op 4687 records brengt.

Er zijn relatief weinig nieuwe vindplaatsen van Chilopoda aan het databestand toegevoegd. Met maar 208 nieuwe records bleven de inzendingen voor deze groep wat achter bij die van de Diplopoda en Isopoda. Struikelblok is het op naam brengen van de soorten in deze lastige groep door de afwezigheid van een goede determinatietabel. Om hierin te voorzien is het begonnen met het schrijven van een duizendpotentabel. De sleutels en de begeleidende teksten zijn bijna klaar maar wat

nog ontbreekt zijn goede illustraties. Op dit moment proberen we via het aanschrijven van organisaties en fondsen een financiële ondersteuning te krijgen voor het maken goede tabelillustraties. Toch zijn er ook voor deze groep enkele opvallende waarnemingen ingebracht. In Amsterdam is *Lithobius dentatus* verzameld, de eerste waarnemingen in het westen van het land, en in Flevoland is *Lithobius erythrocephalus* gevonden. Nieuw voor Zuid-Limburg is *Lamyctes fulviformis*, de vijfde vindplaats van deze soort in Nederland.

Matty Berg

Landpissebedden (Crustacea: Isopoda: Onicidea: 0056)

Na het verschijnen van de voorlopige verspreidingsatlas van de Nederlandse terrestrische Isopoda, waarvan nog steeds exemplaren verkrijgbaar zijn, heeft de werkgroep niet stil gezeten. De werkgroepsleden hebben aan de 8967 records die reeds verwerkt zijn in de atlas nog eens 619 nieuwe waarnemingen kunnen toevoegen. Met name de gezamenlijke excursies naar Groningen, Zeeland, Gelderland en Zuid-Limburg leverde interessante vondsten op. Zo zijn *Haplophthalmus mengii* en *Trichoniscoides albidus* voor het eerst in de provincie Groningen waargenomen en zijn *Trichoniscus pygmaeus* en *Cylisticus convexus* nieuwe aanwinsten voor Zeeland. De verspreiding van *Eluma purpurascens* en *Miktoniscus patiencei* in Zeeland, beide zijn nu ook in Zeeuws-Vlaanderen gevonden, is een stuk duidelijker geworden. In Zuid-Limburg is plaatselijk langs de Maas en naast een aantal beekjes *Hyloniscus riparius* aangetroffen. Van alle rivieren ontbreekt de soort ontbreekt alleen nog langs de IJssel. In totaal zijn tot op heden 8967

records van terrestrische Isopoda bijeen gebracht.

Dit jaar is de pissebeddentabel, geschreven door M.P. Berg en H. Wijnhoven, verschenen in de serie Wetenschappelijke Mededelingen (no. 221) bij de KNNV. Met deze tabel is het mogelijk de landpissebedden van het West-Europese laagland op naam te brengen. Habitustekening en detailfiguren, gebaseerd op Nederlands materiaal, geven de belangrijkste determinatiekenmerken en voor iedere soort is een oecologisch profiel geschreven.

Aan de volgende projecten is het afgelopen jaar of wordt het komend jaar gewerkt:

a) Inventarisatie van de Ooypolder bij Nijmegen (Hay Wijnhoven). Op hectareschaal zijn de verspreiding en oecologie van daar voorkomende Isopoda onderzocht. De gegevens die de afgelopen jaren zijn verzameld worden op dit moment tot een artikel verwerkt.

b) Inventarisatie van de provincie Noord-Holland (Matty Berg). Op een schaal van 5 bij 5 km wordt de verspreiding van Isopoda onderzocht. Op het gebied achter de duinen na zijn alle hokken bezocht. Door studieverblijf in het buitenland zal dit project pas volgend jaar worden afgerond.

c) Inventarisatie van Groot-Amsterdam (Martin Soesbergen). De afgelopen jaren zijn alle 1 km² hokken, 408 in totaal, bezocht. De gegevens worden op dit moment verwerkt in een boek en een artikel. De eerste analyse van de verspreidingspatronen laat zien dat lange lintvormige landschapselementen (dijklichamen en dergelijke) een positieve invloed uitoefenen op de diversiteit van deze bodembewoners.

Matty Berg

Primitieve insecten (Apterygota: 0057)

De groep Apterygota omvat vijf bodembewonende orden: Zygentoma (zilversjies), Archaeognatha (franjestarten), Diplura (tweestaarten), Protura (beentasters) en de Collembola (springstaarten). Er wordt nog steeds gewerkt aan de voorlopige naamlijst van de Nederlandse Collembola, voorzien van synoniemen en verspreidingsgegevens. De Nederlandse fauna omvat op dit moment 204 soorten Collembola. Bij het bekijken van de collecties bleek de helft van het aantal in Nederland verzamelde soorten nog nooit te zijn gepubliceerd. In de naamlijst zijn het afgelopen jaar de nieuwste inzichten in de nomenclatuur en systematiek van Collembola, die nog steeds aan grote veranderingen onderhevig zijn, verwerkt.

Waar het de naamlijst nog aan ontbreekt is een overzicht van de verspreidingsgegevens van Collembola in ons land. Het komend jaar zal een begin gemaakt worden met het doornemen van de vindplaatsgegevens. De waarnemingen uit de literatuur zijn al grotendeels verwerkt maar het in de musea en privé-collecties aanwezige materiaal moet nog worden opgenomen. Geïnteresseerden kunnen een nog zeer voorlopige naamlijst bij ondergetekende opvragen.

Matty Berg

Libellen (Odonata: 1504)

De werkgroep libellen van het EIS wordt gevormd door de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie (NVL). Deze, sinds 1 maart 1997 bestaande vereniging, heeft een flitsende start gemaakt. De brandende fakkel is overgenomen van het jeugdbonds libellenproject en de NLO (Ned. Libellen-Onderzoekers) en de fakkel is nog meer licht gaan geven. Nadat het eerste nummer van de 'Brachytron' het licht had gezien stroomde de leden binnen. Het bestuur had gedacht aan 150 leden maar nu zijn het al meer dan 200. Het tweede nummer mag er ook weer wezen met afwisselende bijdragen van een goede kwaliteit. De formulieren met waarnemingen blijven in grote getale komen. De wederom vele spectaculaire ontdekkingen van het afgelopen seizoen geeft aan dat de libellenvangers nog steeds zeer actief zijn. De door de vereniging georganiseerde excursies en het Kempenweekend werden goed bezocht. Naast de Brachytron en de Nieuwsbrief beschikt de vereniging nog over een flitsend informatiemedium: odonata@stad.dsl.nl. Velen zijn er bij aangesloten en beschikken over de meeste libelleninformatie.

Voor de meer professionele zaken werkt de NVL samen met centraal bureau van EIS-Nederland en De Vlinderstichting. Hier worden de formulieren ontvangen en in het bestand verwerkt. De gegevens worden gebruikt voor opdrachten als Inrichtingsplan Rijnwaarden, HST-Oost en verbindingzones in Gelderland. En natuurlijk de door het EIS opgestelde Rode Lijst van Libellen. Aan een netwerk voor libellenmonitoring wordt hard gewerkt bij De Vlinderstichting en waarschijnlijk kan er in 1998 echt van start gegaan worden.

Of dit alles nog niet voldoende is wordt er ook nog aan een verspreidingsatlas gewerkt. Sinds 1 november wordt de redactie ondersteund door twee projectmedewerkers, Niels Dingemanse en Menno Reemer, die zijn aangesteld bij de stichting EIS-Nederland. Niels heeft inmiddels een promotiebaan op het NIOO en is opgevolgd door Vincent Kalkman. Het manuscript voor de atlas zal medio 1998 gereed zijn en de publicatie wordt in 1999 verwacht.

Het zal jullie niet ontgaan zijn dat er nu ook een Veldgids Libellen is (uitgave KNNV). Deze door Frank Bos en Marcel Wasscher geschreven gids zal weer vele nieuwe mensen enthousiast gaan maken. De kranten stonden er in ieder geval vol mee.

Het mag duidelijk zijn dat het aan het "libellenfront" een productieve drukte is. Wil je goed op de hoogte blijven word dan voor slechts f 25,- lid van de NVL (giro 76.15.700 t.n.v. NVL te Hilversum).

Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie

Michiel van der Weide

p/a Muddegroom 78

9403 NK Assen

Dansmuggen (Chironomidae: 1630)

Errata

Aan te brengen wijzigingen in de tabel van Moller Pillot (1984: Nederlandse Faunistische Mededelingen 1b).

Bij gebruik van Moller Pillot (1984) zijn de volgende aanpassingen nodig om de bovengenoemde wijzigingen door te voeren:

p. 106

sub 7a *'Einfeldia gr. pagana'* wordt: *'Einfeldia pagana'*

sub 8a *'Einfeldia gr. insolita'* wordt: *'Einfeldia dissidens'*

p. 120

sub 41a De zin 'Epipharynxkam zonder veld met kleine tandjes' vervalt.

sub 41b De zin 'Epipharynxkam met vele kleine tandjes op het gehele vlak (fig. s.4)' vervalt.
'Einfeldia gr. insolita f.l. reducta' wordt:
'Einfeldia carbonaria'.

p. 220-221

De tekst van *Einfeldia gr. insolita* zou geheel omgewerkt moeten worden, nu deze groep in twee soorten wordt opgesplitst.

p. 222

Kop *'Einfeldia gr. pagana'* wordt: *'Einfeldia pagana'*

Onder kop *Tendipes longipes* Kruseman als synoniem vervalt, dit betreft *Chironomus longipes*.

H. Moller Pillot

0059 Sluipvliegen (Diptera: Tachinoidea)

De Miltogramminae (Sarcophagidae) zijn uitgebreid onderzocht. Deze groep van cleptoparasitaire levende vliegen mag zich op dit moment verheugen in een groeiende belangstelling bij dipterologen en hymenopterologen. De belangrijkste museum- en privé-collecties zijn onderzocht. Daarnaast zijn veel nieuwe waarnemingen in het veld gedaan.

De geregistreerde gegevens omvatten nu ongeveer 1800 exemplaren van zo'n 1200 vondsten.

Daarmee zijn 29 soorten bekend van het Nederlands grondgebied. Hiervan zijn 12 soorten nieuw voor de Nederlandse fauna ten opzichte van de naamlijst van de Meijere (1939). En één soort is nieuw voor de wetenschap. Ter vergelijking: de Meijere (1939, 1946) noemt 19 soorten en Kabos (1974) noemt 14 soorten. De publicatie van een nieuwe naamlijst van de Nederlandse Miltogramminae met bijbehorende faunistische bevindingen en verspreidingskaarten is in voorbereiding.

L.E.N. Sijstermans
Buiksloterbrek 98
1034 XE Amsterdam
020 - 632 1114

Kieuwpootkreeften (Branchiopoda - Anostraca: 1210, Notostraca: 1220, Conchostraca: 1230, Cladocera: 1240)

Nieuwe werkgroep van start

Begin 1997 is in alle stilte een start gemaakt met een nieuwe werkgroep die de Branchiopoda in EIS-verband gaat bewerken. De subklasse Branchiopoda (kieuwpootkreeften) van de Crustacea (kreeftachtigen) is in Nederland vertegenwoordigd met vier orden: Anostraca, Notostraca, Conchostraca en Cladocera (watervlooien), zie Mol (1984).

Voorlopig zal de werkgroep zich richten op het opstellen van een bijgewerkte soortenlijst. Eerdere lijsten van Mol (1984), Notenboom-Ram (1981) en Leentvaar (1978) zijn daarbij als uitgangspunt genomen. Literatuuronderzoek heeft reeds zeven soorten boven water gebracht die niet in de oude lijsten waren opgenomen.

Het literatuuronderzoek (tijdschriften, verslagen, archieven) zal zich uitstrekken over de periode 1980-1997 en betreft alleen de Nederlandse situatie. Daarnaast zal aandacht worden geschonken aan de meest recente taxonomische indelingen en zal de huidige (voorlopige) lijst hieraan worden aangepast. Als laatste zal worden nagegaan in hoeverre reeds Nederlandse namen bestaan voor de soorten. De nieuwe checklist zal daarna worden gepubliceerd.

Naaft het opstellen van de nieuwe checklist is het de bedoeling dat een referentiecollectie wordt aangelegd (hier is reeds een begin mee gemaakt), verspreidingskaarten van alle Nederlandse soorten worden gemaakt en dat de ecologie van de soorten nader belicht wordt. De referentiecollectie zal bestaan uit preparaten in Euparal en een collectie op alcohol. Geïnteresseerden kunnen voor meer informatie contact opnemen met de coördinator van de werkgroep.

Literatuur

- Leentvaar, P. 1978. De Nederlandse kieuwpootkreeften en watervlooien Branchiopoda – Crustacea. Wet. Med. KNNV 127: 1-30.
- Mol, A.W.M., 1984. Limnofauna Neerlandica. Een lijst van meercellige ongewervelde dieren aangetroffen in binnenwateren van Nederland. Nieuwsbrief EIS-Nederland 15: 1-124.
- Notenboom-Ram, E., 1981. Verspreiding en ecologie van de Branchiopoda in Nederland. RIN-rapport 81/14, 95 p.

Martin Soesbergen
Eksterstraat 12
1021 EC Amsterdam
020-6322128